

Sygn. akt VI ACa 1188/11

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 grudnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Krzysztof Tucharz

Sędzia SA – Agata Wolkenberg (spr.)

Sędzia SA – Irena Piotrowska

Protokolant: – sekr. sądowy Ewelina Murawska

po rozpoznaniu w dniu 20 grudnia 2012 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

przeciwko (...) S.A. z siedzibą w W.

o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 29 kwietnia 2011 r.

sygn. akt XVII AmC 1327/09

I oddala apelację,

II zasądza od (...) S.A. z siedzibą w W. na rzecz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kwotę 270 zł (dwieście siedemdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt VI ACa 1188/11

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 29.04.2011r., Sąd Okręgowy w Warszawie Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów: w punkcie I uznał za niedozwolone i zakazał stosowania przez (...) S.A. z siedzibą w W. w obrocie z konsumentami postanowień wzorca umowy o następującej treści: "Pożyczkobiorca może spłacić całość łącznego zobowiązania przed terminem ustalonym w umowie pożyczki. W takim przypadku pożyczkobiorcy przysługuje prawo do pomniejszenia jego niespłaconego łącznego zobowiązania wobec pożyczkodawcy o kwotę oprocentowania liczonego za okres przypadający po spłacie pożyczki. Pożyczkobiorca rozliczy się z tego tytułu z pożyczkobiorcą w terminie 14 dni od dnia dokonania spłaty przez pożyczkobiorcę. Obniżenie dotyczy wyłącznie oprocentowania, nie dotyczy składki ubezpieczeniowej oraz opłaty za obsługę pożyczki w domu; w punkcie II zasądził od (...) SA na rzecz Prezesa UOKiK kwotę 360 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego; w punkcie III polecił pobranie od pozwanego kwoty 600 zł tytułem opłaty stałej od pozwu; w punkcie IV zarządził publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt (...) S.A.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło na podstawie następujących ustaleń i rozważań prawnych:

Pozwany prowadzi działalność gospodarczą, przedmiotem której są m.in. „pozostałe formy udzielania kredytów”. Pozwany posługiwał się w obrocie z konsumentami wzorcem umownym o nazwie „Umowa pożyczki”, który zawierał zakwestionowane przez Prezesa UOKiK postanowienie. Pozwany nie zaprzeczył aby do marca 2009r. wzorcowo stosował, a Sąd I instancji uznał tę okoliczność za przyznaną. Sąd ten nie uwzględnił wniosków dowodowych pozwanego o dołączenie akt postępowania wyjaśniającego prowadzonego przez Prezesa UOKiK albowiem okoliczności tego dowodu nie miały w ocenie Sądu znaczenia dla rozstrzygnięcia. Sąd Okręgowy oddalił też wniosek pozwanego o przesłuchanie św. A. S. na pozostałe okoliczności wskazane w odpowiedzi na pozew i wniosek o dopuszczenie dowodu z zeznań św. A. K. zgłoszony na rozprawie w dniu 20.01.2011r., na okoliczności, na które miał zeznawać św. A. S. albowiem na poprzedniej rozprawie w dniu 28.10.2010r. dopuszczony został dowód z zeznań tego świadka, którego wezwano na rozprawę, a poza tym, wniosek ten jest sprekludowany wobec treści art. 479(14) § 2 kpc. Na podstawie art. 227 kpc oddalony został również kolejny wniosek o przeprowadzenie dowodu z zeznań św. A. K. na okoliczność zasad ustalania opłaty za obsługę pożyczki w domu dla pożyczek o różnych długościach spłaty i na okoliczność oceny przez pozwanego wartości usługi polegającej na odbiorze pożyczki w domu klienta, wskazując również że pozwany nie zaprzeczył treści wydruków ze strony internetowej (...), dopuszczonym jako dowód na okoliczność zależności opłaty za obsługę pożyczki w domu od czasu trwania pożyczki czyli liczby przewidywanych wizyt przedstawiciela (...) S.A. a nie wyłącznie od wysokości pożyczki.

Sąd Okręgowy wskazał, że mimo, że pozwany nie stosuje wzorca załączonego do pozwu od marca 2009r., to wobec treści art. 479(39) kpc pozostaje to bez znaczenia skoro pozew został złożony przed upływem terminu 6 miesięcy od ustania stosowania wzorca, poza tym zaniechanie stosowania dotyczy jedynie zawierania nowych umów natomiast w stosunku do starych, objęte żądaniem pozwu postanowienie, nadal obowiązuje.

Stwierdził Sąd, że w postępowaniu o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone dokonuje się abstrakcyjnej oceny wzorca celem ustalenia czy zawarte w nim klauzule mają charakter niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385⁽¹⁾ kc. Przytaczając treść art.385⁽¹⁾ § 1 kc i wskazując na zawarte w nim przesłanki abuzywności, Sąd I instancji uznał, że przedmiotowe postanowienie nie dotyczy świadczenia głównego wynikającego z umowy oraz, że kształtuje ono prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Przytaczając definicje tych pojęć prezentowane w judykaturze, Sąd Okręgowy wskazał, że kwestionowane postanowienie przewiduje uprawnienie dla pożyczkobiorcy w przypadku przedterminowej spłaty zobowiązania do pomniejszenia niespłaconego łącznego zobowiązania jedynie o kwotę oprocentowania liczonego za okres przypadający po spłacie pożyczki co oznacza, że konsumentowi spłacającemu pożyczkę przed terminem określonym w umowie nie przysługuje analogiczne obniżenie zobowiązania o stosowną część opłaty za obsługę pożyczki w domu oraz składki ubezpieczeniowej, które konsument musi uiścić w pełnej wysokości. Zastrzeżenie, że składka ubezpieczeniowa oraz opłata za obsługę pożyczki w domu pobierane są w całości niezależnie od okresu świadczenia ochrony ubezpieczeniowej oraz wykonywania przez pozwanego obsługi pożyczki w domu rażąco, w ocenie Sądu I instancji, narusza interesy konsumenta i jest sprzeczne z dobrymi obyczajami. Nieprawidłowe jest pobieranie składki ubezpieczeniowej w pełnej wysokości czyli liczonej tak jakby umowa uległa wygaśnięciu z terminem w niej wskazanym nie zaś proporcjonalnie do okresu trwania umowy, czyli do momentu wcześniejszej spłaty pożyczki. Prowadzi to do sytuacji, w której konsument ponosi określone koszty nie otrzymując w zamian ekwiwalentnego świadczenia w postaci udzielonej ochrony ubezpieczeniowej skoro odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń kończy się z chwilą rozwiązania umowy pożyczki. Wskazując na przepis art. 813 § 1 kc, Sąd Okręgowy nie podzielił poglądu prezentowanego przez stronę pozwaną, że nie ma on zastosowania w związku z tym, że umowa ubezpieczenia grupowego, na której oparta jest ochrona ubezpieczeniowa, zawarta została z(...) w dniu 14.11.2005r. a więc przed wejściem w życie nowego brzmienia tego przepisu. W ocenie Sądu, nawet gdyby przyjąć, że na gruncie poprzednio obowiązującego stanu prawnego, nie było możliwe żądania zwrotu składki za niewykorzystany okres ochrony ubezpieczeniowej, to z chwilą zmiany przepisów (10.04.2007r.) pozwany powinien renegotjować umowę z zakładem ubezpieczeń aby dostosować umowę do bezwzględnie obowiązujących przepisów. Poza tym zwrócił Sąd uwagę, że do

otrzymania zwrotu niewykorzystanej składki ubezpieczeniowej uprawnieni są ubezpieczający, którzy przystąpili do umowy już po nowelizacji art. 813 kc.

Odnosząc się z kolei do opłaty za obsługę pożyczki w domu, Sąd Okręgowy uznał, że pozwany nie wykazał zasadności pobierania tej opłaty w pełnej wysokości pomimo nieświadczenia tej usługi wobec wcześniejszej przedterminowej spłaty pożyczki. Sąd co prawda zauważył, że pozwany podnosił, że opłata za obsługę pożyczki w domu jest zryczałtowana i stała co do kwoty, bez względu na ilość wizyt przedstawiciela (...) w domu klienta w celu odbioru rat pożyczki oraz niezależna od czasokresu wykonywania usługi, jednakże w ocenie Sądu, pozwany nie przedstawił na tę okoliczność dowodów. Przytaczając fragment zeznań św. A. S. który stwierdził, że „niezależnie od okresu w jakim pożyczka ma być spłacana, niezależnie od ilości rat i wizyt w domu klienta kwota za obsługę pożyczki jest taka sama w zależności od wielkości pożyczki”, Sąd uznał je za niewiarygodne w świetle materiałów opublikowanych na stronie internetowej pozwanego (...) których treści pozwany nie zaprzeczył. Z kalkulacji udostępnionych konsumentom na stronie internetowej wynika, że w rzeczywistości opłata za obsługę domową różni się nawet przy takiej samej kwocie pożyczki w zależności od okresu spłaty określanego przykładowo w tygodniach, kiedy to wysokość kwotowa raty obliczana jest w wymiarze tygodniowym. Z przedstawionych wariantów spłat wynika, że im dłuższy jest okres spłaty, a co za tym idzie więcej rat tygodniowych do zapłaty, tym większa jest opłata za obsługę pożyczki w domu. Płyne z tego wnioszek, że opłata za obsługę pożyczki w domu nie jest stała (ryczałtowa) a przeciwnie, uzależniona jest od okresu spłaty wyrażonego w tygodniach, które konsument ma na spłatę pożyczki co wiąże się z ilością rat tygodniowych, które przedstawiciel (...) powinien odebrać w domu klienta. W ocenie Sądu I instancji, nie jest wiarygodne twierdzenie pozwanego, że przewidywana liczba wizyt w domu klienta nie ma wpływu na wysokość opłaty albowiem pozwany ustalając wysokość opłaty uwzględnia przynajmniej taką liczbę wizyt jaka wynika z harmonogramu cotygodniowych spłat pożyczki, nie jest natomiast istotna rzeczywista ilość wizyt odbytych przez przedstawiciela. Jeśli zaś opłatę za obsługę pożyczki w domu kształtuje się w istocie w oparciu o zakładaną ilość wizyt przedstawiciela (...) w domu klienta stanowiących wykonywanie usługi odbioru pożyczki w domu, to nie wykorzystanie danej usługi w związku ze spłaceniem przez konsumenta zobowiązania przed terminem ustalonym w umowie pożyczki, implikować powinno, w ocenie Sądu I instancji, zwrot przez (...) wartości niewykorzystanego świadczenia. Jeśli natomiast opłata za obsługę pożyczki w domu nie zostanie obniżona o wartość niewykorzystanego świadczenia oznaczać to będzie, że pozwany zatrzymuje część opłaty nie realizując świadczenia wzajemnego co stanowi naruszenie zasady ekwiwalentności świadczeń.

Poza tym Sąd Okręgowy stwierdził, że pozwany nie udowodnił, że opłata za obsługę pożyczki w domu jest ekwiwalentna do świadczenia wzajemnego (...) S.A. niezależnie od ilości wizyt przedstawiciela spółki w celu odbioru rat pożyczki. Pozwany nie wykazał uzasadnionych kosztów składających się na wartość opłaty za obsługę pożyczki w domu i nie udowodnił, że w każdym przypadku, włącznie z sytuacją przedterminowej spłaty zobowiązania przez konsumenta, ponosi identyczne koszty związane z obsługą pożyczki w domu. W związku z ustaleniem, że opłata za usługę jest skorelowana z okresem spłaty pożyczki, przekładającym się na ilość rat, jak również wysokością pożyczki, należało również uznać, że w przypadku kiedy usługa przestaje być wykonywana, brak jest uzasadnienia dla ostatecznego rozliczenia zawartej umowy w sposób przewidziany zakwestionowanym postanowieniem. Przedmiotowe postanowienie ukształtowało prawa i obowiązki nacechowane dysproporcją polegającą na tym, że przedsiębiorca jest uprawniony do pobrania i zatrzymania składki ubezpieczeniowej za okres przypadający po wygaśnięciu zobowiązania, a więc za okres, w którym ryzyko niespłacenia udzielonej pożyczki poprzez wcześniejszą spłatę ustało i zbędna stała się ochrona ubezpieczeniowa, zaś w przypadku pobrania i zatrzymania opłaty za obsługę pożyczki w domu za okres, w którym wskazana usługa nie jest przez pozwanego realizowana. Zakwestionowany zapis kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza jego interesy.

Powyższy wyrok zaskarżył apelacją pozwany, zarzucając naruszenie:

- art. 233§ 1 kpc poprzez dowolną a nie swobodną ocenę dowodów i bezzasadną odmowę wiarygodności zeznań św. A. S., nieuzasadnione oparcie rozstrzygnięcia odnośnie do okoliczności kalkulowania opłaty za obsługę domową pożyczki wyłącznie na przedstawionym przez powoda na końcowym etapie postępowania wydruku strony internetowej z pominięciem zeznań św. A. S. i oddaleniem pozostałych wniosków dowodowych; pominięciem dowodów z dokumentów

przedstawionych w odpowiedzi na pozew wyjaśnień pozwanego obrazujących uzasadnienie dla ryczałtowego uśrednionego kształtowania wynagrodzenia za domową obsługę pożyczek;

- art. 227 kpc poprzez oddalenie wniosku dowodowego pozwanego zgłoszonego na rozprawie 21.04.2011r. z zeznań św. A. K. na okoliczność zasad ustalania opłaty za obsługę pożyczki w domu dla pożyczek o różnych długościach spłaty i oceny wartości usługi polegającej na odbiorze pożyczki w domu klienta;

- art. 385¹ § 1 kc poprzez jego nieprawidłowe zastosowanie;

- art. 5 ustawy z 13.04.2007r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny w zw. z art. 813 § 1 kc i art. 3 kc poprzez ich niezastosowanie do oceny umowy ubezpieczenia grupowego między pozwanym i (...);

- art. 6 w zw. z art. 385¹ § 1 kc poprzez ich błędną interpretację i przyjęcie, że to pozwany powinien wykazać, że treść spornej klauzuli nie narusza interesów konsumentów i nie jest sprzeczna z dobrymi obyczajami.

Podnosząc te zarzuty skarżący wnosił o rozpoznanie na podstawie art. 380 kpc postanowień Sądu I instancji w przedmiocie oddalenia wniosków dowodowych i dopuszczenie dowodu z zeznań św. A. K. na wskazane okoliczności oraz dowodu z dokumentów przedstawionych w treści odpowiedzi na pozew a także o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa z zasądzeniem kosztów procesu ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Powód wnosił o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja nie może być uwzględniona aczkolwiek słuszny jest częściowo jeden z jej zarzutów odnoszących się do naruszenia prawa procesowego poprzez nieuwzględnienie przez Sąd I instancji dowodu z zeznań świadka A. K. zgłoszonego w związku z dołączeniem do akt wydruków ze strony internetowej pozwanego, z których Sąd przeprowadził dowód na rozprawie w dniu 21.04.2011r., wskazując jednocześnie w uzasadnieniu wydanego wyroku, że pozwany tezy przeciwnej nie udowodnił. W tej sytuacji Sąd Apelacyjny uwzględnił ponowiony w apelacji dowód z zeznań tego świadka, uzupełniając w ten sposób postępowanie dowodowe.

Pozostałe zarzuty odnoszące się do pominięcia innych dowodów nie są uzasadnione. Dalsze wnioski dowodowe, których Sąd I instancji nie uwzględnił, a które zostały wskazane w punkcie 8 apelacji, Sąd Okręgowy oddalił na rozprawie w dniu 28.10.2010r. (k. 166). Jak wynika z protokołu tej rozprawy, pozwany nie zwrócił uwagi Sądu na to uchybienie w formie zastrzeżenia przewidzianego w art. 162 kpc). Nie zgłoszenie zastrzeżenia do protokołu rozprawy uniemożliwia skuteczne powoływanie się w apelacji na zarzuty związane z uchybieniem przepisom postępowania (por. wyrok SN z 27.10.2005r., III CZP 55/05, OSNC 2006/9/144, uchwała 7 sędziów SN z 31.01.2008r., III CZP 49/07, OSNC 2008/6/55).

Niezasadny jest zarzut naruszenia art. 6 kc. Z uzasadnienia Sądu I instancji nie wynika, że wadliwie została zastosowana w sprawie zasada rozkładu ciężaru dowodu. Prawidłowo Sąd ten wskazał, że na pozwanym ciąży obowiązek wykazania twierdzenia przeciwnego niż twierdzenie powoda, jeśli chce z tego faktu wywieść dla siebie określony skutek.

Przeprowadzenie zawnioskowanego w apelacji dowodu z zeznań świadka A. K. nie spowodowało zmiany ustaleń Sądu I instancji oraz dokonanej przez ten Sąd oceny, które Sąd Apelacyjny podziela.

Sąd I instancji zasadnie stwierdził, że w kalkulacji udostępnionej konsumentom na stronie internetowej pozwanego opłata za obsługę domową różni się, nawet przy takiej samej kwocie pożyczki, w zależności od okresu, i że im dłuższy jest okres spłat, tym większa jest opłata za obsługę w domu. Nie jest to więc opłata stała dla wszystkich pożyczek o tej samej wartości jak twierdził św. A. S., na którego zeznania strona pozwana się powołuje, a na wysokość tej opłaty ma wpływ ilość przewidywanych wizyt w domu klienta czyli długość spłaty. Opłata ta różni się również jeśli przyjąć tę samą

liczbę tygodni spłaty (okres spłaty) przy różnej kwocie pożyczki. Z kolei św. A. K. wskazywała na procentowy sposób ustalania przez pozwanego opłaty za obsługę domową dla każdego produktu. Według świadka opłata ta jest zawsze stała dla produktu dla danej długości. Twierdzenia te nie wyjaśniają jednak dostatecznie różnicy w wysokości opłaty w przypadku pożyczki w różnej kwocie ale np. o tej samej długości spłaty. W rezultacie uprawniony jest pogląd, że pozwany twierdząc, że opłata za obsługę w domu ma charakter ryczałtowy, w istocie ustala ją jednak po uwzględnieniu zarówno wysokości jak i czasu trwania umowy.

Bezspornie należy założyć, że usługa polegająca na odbiorze pożyczki w domu, która polega m.in. na wykonaniu konkretnych czynności przez przedstawicieli przedsiębiorcy w miejscu zamieszkania pożyczkobiorcy wiąże się z określonymi kosztami z tym związanymi. Pozwany wskazuje tutaj na koszty utrzymania biur i pracowników administracyjnych, transportu i obsługi rozliczenia rat w systemie informatycznym oraz koszty ryzyka związanego z przenoszeniem gotówki. Nie sposób też przyjąć, że ilość wizyt, nawet przy założeniu, że zobowiązanie pożyczkobiorcy wykonane jest w momencie spłaty całej kwoty, jak twierdzi pozwany a nie poszczególnych rat, nie ma wpływu na wysokość opłaty z tytułu obsługi domowej, skoro jest ona, jak wynika z zaprezentowanej na stronie internetowej pozwanego kalkulacji, zróżnicowana właśnie w zależności od długości i wielości terminów spłat. Skoro zresztą według pozwanego, usługa obsługi pożyczki w domu polega na odbiorze całej kwoty a nie rat, to tym bardziej nie można zaakceptować przenoszenia na konsumenta ryzyka związanego z prowadzoną działalnością (w tym m.in. niespłacania pożyczek zgodnie z harmonogramem) i obciążania go kosztami, których pozwany nie ponosi w przypadku wcześniejszej spłaty pożyczki. Nieuwzględnienie wcześniejszej spłaty również w opłacie za obsługę w domu oznacza, jak słusznie stwierdził Sąd Okręgowy, że świadczenia stron nie są ekwiwalentne a postanowienie o braku możliwości obniżenia zobowiązania z tytułu opłaty za tę obsługę pozostaje w sprzeczności z dobrymi obyczajami i narusza interes konsumenta, spełniając jednocześnie przesłanki z art. 385¹§ 1 kc. Wbrew zarzutom apelacji Sąd I instancji prawidłowo wyjaśnił znaczenie tych pojęć oraz to na czym polega spełnienie tych przesłanek w okolicznościach sprawy niniejszej.

Powyższe należy również odnieść do składki ubezpieczeniowej, której koszty konsument musi ponosić mimo że nie otrzymuje ekwiwalentnego świadczenia w postaci ochrony ubezpieczeniowej, która wygasa z chwilą rozwiązania umowy pożyczki. Także w tym zakresie nie doszło do naruszenia art. 385¹§ 1 kc.

Zarzuty pozwanego odnoszące się do naruszenia art. 813§1 kc i art. 5 ustawy z dnia 13.04.2007r. o zmianie ustawy Kodeks Cywilny o tyle nie mają znaczenia, że przedmiotem niniejszego postępowania nie jest ocena możliwości domagania się przez pozwanego jako ubezpieczającego zwrotu składki ubezpieczeniowej od ubezpieczyciela ale sposób rozliczenia się pozwanego z konsumentem zaproponowany w stosowanym przez pozwanego wzorcu umownym. Relacje między ubezpieczycielem a ubezpieczającym nie mogą negatywnie wpływać na sytuację ubezpieczonego konsumenta. Pozwany pobiera (§ 10 OWU) i zatrzymuje całość składki ubezpieczeniowej pomimo, że na skutek wcześniejszej spłaty, konsument nie jest objęty ochroną ubezpieczeniową po rozwiązaniu umowy pożyczki (§ 5 ust. 4 OWU). Zgodnie z ogólnymi warunkami ubezpieczenia (k. 8), datą rozpoczęcia ubezpieczenia dla indywidualnego klienta jest dzień zawarcia umowy pożyczki z ubezpieczającym i złożenia wniosku o objęcie ubezpieczeniem (§ 5 ust. 1 OWU) zaś składką, jest zgodnie z definicją zawartą w § 1 OWU, kwota należna Towarzystwu ubezpieczeniowemu z tytułu udzielania ochrony ubezpieczeniowej na podstawie umowy.

Mając powyższe na uwadze, wobec bezzasadności apelacji, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 kpc orzekł jak na wstępie.

O kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygnięto na podstawie art. 98 § 1 i 3 kpc w zw. z art. 99 kpc.